

Transskription af:

Obscuritas

**6:3 En mordepidemi spreder sig i København:
Hvorfor skal tilfældige børn dø?**

Vært og tilrettelægger: Louise Lindblad

Medvirkende: Tyge Krogh, seniorforsker, Rigsarkivet, og Poul Grind-Hansen, fortæller

Redaktør: Troels Donnerborg

Speaker1: Du lytter til en podcast fra Nationalmuseets mediehus, Vores Tid.

Fortæller: De støder tilfældigt på hinanden i en af Københavns smalle, snoede gader tjenestepigen Margrethe og den lille niårige pige Maren. Det er en kølig decemberdag i 1741. De kender ikke hinanden ret godt, men Margrethe tager barnets hånd og siger, at hun skal følge med hende. Hånd i hånd går de sammen gennem gaderne mod kanalen ved Højbro. Hestevogne passerer mellem husene. En hvid, grå, stinkende strøm flyder gennem den åbne rendesten, og decemberkulden bider i kinderne. Margrethe tager pigens hånd helt tæt på kanten til det mørke vand. Hun er fuldkommen tom og udtryksløs i blikket. Pigen kigger undrende op på hende. Margrethe ser sig over skulderen, og så giver hun pigens hånd et hårdt skub i ryggen.

Louise Lindblad: I 1700-tallets København spreder sig en mystisk mordepidemi, hvor helt tilfældige børn bliver dræbt af fremmede voksne. Det kunne i princippet godt være sket her? Det er ofte kvinder fra Københavns underklasse, ligesom tjenestepigen Margrethe, der begår de her uforklarlige drab, der skaber uro og utryghed i byen.

Tyge Krogh: Vi har sat os ved kanalen rundt om Christiansborg, neden for Højbro Plads, og man kan se, at kanalen er sort at kigge på. Og dyb at kigge på.

Louise Lindblad: Historien du skal høre nu, er en som var meget tæt på at blive overset og glemt af eftertiden. Det er faktisk seniorforsker Tyge Kroghs fortjeneste, at vi overhovedet kender til de her mordere.

Tyge Krogh: Jeg hedder Tyge Krogh og. Jeg er ansat på Rigsarkivet som seniorforsker, og det har jeg været i 40 år.

Louise Lindblad: Da Tyge Krogh først begynder at gå Københavns gamle retsprotokoller systematisk igennem, åbenbarer der sig et helt univers. Et makabert univers af mordsager, der alle har en særlig ting til fælles. Der mangler et motiv. Så spørgsmålet er, hvorfor der gennem årtier sker tilfældige umotiveret drab på børn i København? Jeg kan afsløre så meget, at svaret ikke skal findes et oplagt sted. På en måde skal det slet ikke findes i den her verden. Du lytter til Obscuritas, jeg hedder Louise Lindblad, og det her det er afsnit to i sæsonen om danmarkshistoriens okkulte mord. Hvis nu der havde været 1741. Hvad er det så for et København, vi havde siddet i lige nu?

Tyge Krogh: Ja, det er jo det her meget tætte København, hvor der bor rigtig mange mennesker. København var der, hvor kongen boede, og hvor hele den fine centraladministration boede, og der var en meget stor hærstyrke på omkring 10.000 mand med officerer osv. Så der var mange, mange fine mennesker og flotte gårde osv. Men der var også utrolig mange fattige og helt almindelige mennesker, som arbejdede og betjente de rige.

Louise Lindblad: I året 1741 går tjenestepigen Margrethe Christensdatter rundt i København. Når jeg lukker øjnene og prøver at se Margrethe for mig, så ser jeg en slank skikkelse, en ung kvinde iført en tung, gulvlang kjole. Jeg forestiller mig, at hun har sit hår opsat under en kyse, og at hendes ansigt er glat og blegt. Når jeg lukker øjnene og prøver at forestille mig Margrethe, så ser jeg et fuldstændigt tomt blik. Vi ved ikke særlig meget om den her unge kvinde, og hvad der helt præcis sker i dagene op til den forfærdelige forbrydelse, hun ender med at begå. Vi ved kun, at Margrethe er 23 år, og at hun kort forinden har sagt sin tjeneste stilling op. Hendes forældre er bekymrede for hende. Til dem har hun fortalt, at opsigelsen skyldes, at hendes hånd er blevet betændt. Men det virker underligt, synes de. De fortæller os, at hun har virket deprimeret, og at hun i dagevis har travet rundt i gaderne hvileløst. Hun har bare gået og gået fra prædiken til prædiken i byens kirker.

Tyge Krogh: Religionen spillede en stor rolle. Altså helt klart en meget større rolle end i dag. Kongen så sig selv som som indsat af Gud, og kongens formål, det var at hævde Guds love.

Louise Lindblad: Det er i året 1741, tæt på jul, at en lille 9 årige pige i byen pludselig forsvinder. Pigen hedder Maren. Hun er sidst set lege på gaden med sine brødre. Og nu er hun væk.

Tyge Krogh: Jamen Maren, hun er en pige, altså fra de laveste dele af samfundet. Hendes far er død, og og moren har tre børn, og de skal se at få noget noget i skrutton på en eller anden måde. Så det har været virkelig, en af dem, der skulle kæmpe for at finde noget at leve af.

Louise Lindblad: Hvad sker der, da Maren forsvinder?

Tyge Krogh: Ja, det er først og fremmest moren, der bliver opmærksom på det og selvfølgelig bliver urolig og henvender sig til byfogeden. Men det offentlige gør sådan set ikke noget, fordi der kan være sket så meget. Altså det er nok den synsvinkel der er, men så går der en uges tid, og så er der så en kvinde, Margrethe, som så efter at have været til sin prædiken, så går ind hos byfogeden og melder sig og siger, at hun har kastet et barn i vandet.

Louise Lindblad: Den unge tjenestepige Margrethe vælger altså at banke på døren til byfogeden og melde sig selv, og hun angiver sågar, hvor drabet er sket. Hun gør med andre ord intet for at skjule sin forbrydelse. Hun giver tværtimod myndighederne de bedste forudsætninger for at finde liget og blive stillet til ansvar for sin forbrydelse. Det virker næsten for nemt.

Tyge Krogh: De ved ikke rigtig, om de skal tro på det, og om hun bare har sagt det her, ikke? Men de ved jo... Ved selvfølgelig godt, at der er en pige der er meldt savnet. Men der går faktisk, jeg tror altså 14 dage eller sådan noget, før myndighederne får taget sig sammen til at trække vod efter liget ud fra de angivelser, som Margrethe har angivet.

Louise Lindblad: Finder de hende?

Tyge Krogh: Og der finder de hende så. Og så er det jo lige pludselig en stor sag. Og så spørger man Margrethe. Hvorfor har du gjort det? Og hun siger, at hun var. Kommer med sådan noget lidt usammenhængende, at hun havde drømt, at hun ville gøre det.

Louise Lindblad: Hvornår går det op for dig, da du støder på den her sag, at det ikke er en helt almindelig mordsag, du har med at gøre?

Tyge Krogh: Altså denne her sag var ikke den første af sådan nogle sager, jeg stødte på, da jeg begyndte mere systematisk gennemgå og det, der slog mig, det var jo, at det var et barn, der var slået ihjel, og det fik mig så til at gå længere ned og kigge i sagen.

Louise Lindblad: Da Margrethe skubber Maren i kanalen en kold decemberdag i 1741, skriver hun sig ind i en virkelig uhyggelig statistik. Alene i København, som er den by, Tyge Krogh har koncentreret sin søgning omkring, sker der i løbet af 1700-tallet mindst 83 mord af den her type og 40 mordforsøg.

Tyge Krogh: Og der har det uden tvivl været sådan i 1700 tallet, at man har frygtet... Man har frygtet de her, som kunne tage et tilfældigt barn og smide det i havet eller skære halsen over på det, eller hvad det nu kunne være.

Louise Lindblad: Det, som sagerne har til fælles, er, at gernings personerne som regel er de her unge fattige kvinder som Margrethe, enten tjenestepiger eller tugthusfanger. Nogle gange er det også soldater. De har hverken et motiv eller en trang til at skjule mordet. Tværtimod. Og deres offer er som regel helt tilfældigt. Oftest et barn. Et barn, der ligesom Maren bare var det forkerte sted på det forkerte tidspunkt. Hvordan havde byen lydt i 1741? I forhold til nu hvis jeg skulle forestille mig et lydbillede?

Tyge Krogh: Ja, jeg har jo ikke været der. Jeg tror, at skramlende vogne og heste osv. har fyldt en hel del af. Og der har jo også været en hel del gadehandel, men jeg må sige at sådan en en kold december eftermiddag, da har man altså ikke trukket ned til kanalen, fordi der var helt øde, da Margrethe begik sit mord. Hernede. Men hun mødte jo Maren i byen i går og der har jo så været. Det har været almindeligt, at man mødtes på gaden.

Louise Lindblad: Hvordan foregik det, da det skete? Hun mødte Maren tilfældigt, ser det ud til.

Tyge Krogh: Mødte Maren tilfældigt, og jeg mener, at Maren var sammen med sine to mindre søskende de så sendte hjem til moren.

Louise Lindblad: Jeg kan virkelig tydeligt se det for mig, når jeg sidder her på bænken ud til kanalen ved Højbro Plads. Margrethe og Maren, der kommer gående hånd i hånd i deres lange kjoler. Er der en særlig grund til, det var børn, det gik ud over?

Tyge Krogh: Ja, jeg tror, at det var, at det var simpelthen det letteste. De er jo større end børnene, og kunne er det jo forfærdeligt. Men altså, sådan var det.

Louise Lindblad: Jeg ser for mig, hvordan de har stillet sig helt tæt på kanten på samme måde som i dag, hvor jeg tænker, at mord på børn, der træder over en særlig grænse. Har du også gjort det i 1741? Eller i 1700-tallet?

Tyge Krogh: Nej, det har jeg egentlig ikke set, at det fremgik. Der var ingen, der som sådan talte om det forfærdelige i det. Der tror jeg, at i vores tid, der er børnene helt anderledes dyrebare i vores selvforståelse.

Louise Lindblad: Jeg forestiller mig, at tjenestepigen Margrethe står lige her, hvor jeg står nu med Tyge med den niårige pige i hånden og kigger ned i det mørke, kolde vand. Men det var altså her, at Margrethe skubbede Maren i kanalen? Og så så går hun ligesom fra hende, efter hun har gjort det?

Tyge Krogh: Ja, det gør hun. Jeg ved ikke om Maren har skreget eller noget, men det har hun i hvert fald ikke reageret på.

Louise Lindblad: Margrethe ender med at blive dømt for mordet på Maren. Hun har svært ved at forklare hvorfor, men hun tilstår, at hun har gjort det, og nu skal hun henrettes med sværd.

Tyge Krogh: Det skal foregå på Nytorv, hvor rådhuset stod, og hvor byens kag var opbygget, et bygningsværk, og det var deroppe, at henrettelsen skulle foregå offentligt, så alle kunne se det.

Louise Lindblad: Det er jo ikke så langt herfra. Jeg tænker vi skal gå der hen.

Tyge Krogh: Ja, det.

Louise Lindblad: Det, du skal se for dig nu er tusindvis af københavnere, der er stimlet sammen om kagen her midt på Nytorv, der ligesom i dag er en stor åben plads omkranset af høje gamle etage bygninger.

Tyge Krogh: Kagen var jo en høj platform, der var vel i hvert fald to meter høj ikke, og så var der en en pæl, hvor man kunne blive bundet til op på platformen, hvis man skulle piskes. Og vi havde også forestille os... Vi ved faktisk, at i alle vinduerne rundt omkring har folk stået for at følge med, ikke, og den forestilling man havde om det, var at man som borger og som god borger skulle man faktisk så var det en god borger gerning og overvære henrettelsen, hvor man jo så støttede op til følge om myndighedernes justits, men også om det retfærdige i henrettelsen som sådan.

Louise Lindblad: Så Margrethes forældre har også været her?

Tyge Krogh: Det vil jeg tro, de har, og Marens mor har sikkert også været her for at se at retfærdigheden sker fyldest.

Louise Lindblad: Og så er det ellers, at Margrethe bliver ført fra rådhuset gennem menneskemængden og op til retterstedet.

Tyge Krogh: Margrethe var beredt i sin celle. Der var en... provsten, huslærer. Ja, det var provstens huslærer, han havde tilbudt og arbejde med at berede hende til, at hun skulle...

Louise Lindblad: Det var lige derovre, hun sad fængslet?

Tyge Krogh: Så blev de så ført fra fængslet og hen til kagen. Selvfølgelig med vagter omkring og så videre, men også med den her huslærer foran, som så skulle synge salmer sammen med hende på vejen derhen.

Louise Lindblad: Og se. Det er så her, at alting begynder at gå op i en højere enhed. Det var hendes mål? Kan man sige det?

Tyge Krogh: Altså det virker det som om. At det var hendes mål, ja.

Louise Lindblad: Jeg troede, at en offentlig henrettelse var noget med et buende publikum og en sprællende forbryder, der modvilligt bliver hevet og slæbt med op til skafottet og en, to, tre for kappet hoved af. Men det er langt fra virkeligheden og langt fra, hvad der sker, da Margrethe bliver henrettet. Da Margrethe træder op på kagen, er det en dybt religiøs, højtidelig stemning, der er her på Nytorv? Henrettelsen er faktisk en stor religiøs ceremoni fyldt med ritualer og elementer, som skal sikre hende frelse og forsoning med Gud. Da Margrethe træder op på kagen, har hun nået sit mål. En morder som Margrethe, det kalder du jo noget helt særligt.

Tyge Krogh: Ja, jeg kalder det et selvmordsmord, fordi at man jo dræbte med det formål at blive henrettet.

Louise Lindblad: Den, der udgyder menneskets blod, skal få sit blod udgydt af mennesker. Eller med andre ord: slår du nogen ihjel, så skal du selv slås ihjel i Guds navn. I 1741 bliver Bibelens ord mildest talt taget ganske alvorligt, og er der noget, der er så sikkert som amen i kirken, så er det, at begår du et mord, så bliver du henrettet for det. Hvorfor slog Margrethe Maren ihjel?

Tyge Krogh: Da spørger du ind til, altså, noget der egentlig er vanskeligt at sige, fordi hvad er i grunden et motiv til at gøre noget? Men det er man jo i hvert fald kan se på det ydre, det er, at hun tilfældigt møder Maren, som hun kender svagt og overhovedet ingen relation som sådan har til og lokker hende med ned til et sted, hvor hun kan slå hende ihjel, hvorefter hun slår hende ihjel. Så Margrethe har ingen motiver til at slå barnet ihjel, som vedrører barnet, hvis man skal se det fra et nutidsperspektiv og spørge, hvad er i grunden det her? Så hvad er der den logik, at man var sikker på at blive henrettet, og så det i sammenhæng med, at hun ikke havde nogen andre, hvad der

hedder, motiver i forhold til at slå Maren ihjel, så ser det ud til, at motivet har været det, at hun kunne blive henrettet.

Louise Lindblad: Margrethe havde et ønske om at dø. Hvorfor tog hun så ikke sit eget liv?

Tyge Krogh: Ja, det kan jeg jo ikke svare på. Men jeg tror, at der er mange, der ønsker at dø, men som ikke rigtig kan finde ud af at gøre det selv. Der var også det ved selvmord, at selvmord betragtedes som en dødssynd, og sagen var jo vidst det at slå sig selv ihjel var en dødssynd. Men det var jo også en dødssynd at slå et andet menneske ihjel. Men når man havde slået et andet menneske ihjel, kunne man efterfølgende angre, at man havde begået denne synd. Og der var det en vigtig forståelse i den lutherske tro, at hvis man af hjertet angrede sin synd og vendte sig mod Gud. Så ville man også komme i himlen alligevel, ligegyldigt hvor meget man havde syndet. Og den mulighed havde selvmordere ikke. Så selvmordere døde i den forfærdelige synd, som det var, og ville derfor helt sikkert komme i helvede.

Louise Lindblad: Helvede. Du har måske din egen forestilling om, hvordan det sted kunne se ud. Jeg forestiller mig en kælder, der står i flammer. Jeg forestiller mig et mørkt sted, hvor det er svært at få vejret. Et sted, hvor kærlighed og glæde ikke kan gro. Et sted, hvor du til evig tid vil opleve smerter og pinsler, du ikke troede var mulig. Og jeg forestiller mig, at det er sådan cirka det sted, Margrethe har set for sig, når hun har gået hvileløst rundt i Københavns gader, deprimeret og måske overvejede at tage sit eget liv.

Tyge Krogh: Nogle kunne måske nok tænke, at hvis man havde gjort noget forfærdeligt, så ville det nok være svært at, hvad skal man sige, at angre og sådan en anger i sidste øjeblik, den måske ikke rigtig troværdig og så videre, men altså budskabet, det officielle budskab det var, at hvis du angrer det af dit hjerte og vender dig mod Gud, så kommer du også i himlen.

Louise Lindblad: Og så sidder man her i dag, og det er klart, at det kan være svært at forstå, og for mig kan det godt virke ulogisk det her med, at der ikke er plads til en selvmordere i Guds himmerige, men der er plads til en barnemorder. Det er sådan det virker helt...

Tyge Krogh: Ja, det er det er rigtigt, og det er vanskeligt at forstå. Men hvis vi skal se, hvordan... hvad hedder det, menneskene 1700-tals samfundet modtog sådan en morder, så skal man også forstå, at der var den mulighed, at man kunne angre virkelig og ad den vej så komme i himlen.

Louise Lindblad: Vi kan kun gisne om, hvad der gjorde Margrethe og de andre selvmordsmordere så ulykkelige, at de ønskede døden i sådan en grad, at de var villige til at begå den ultimative forbrydelse, at slå et barn ihjel. Måske var det et sårbart sind, svære livsvilkår som ugift. I hvert fald må Margrethe have følt sig helt sikker på, at et selvmord ville føre hende i helvede, mens et angret barnemord nu fører hende op til himmerige.

Tyge Krogh: I mange situationer opleves det som at mængden, tilskuerne, de nærmest forenedes med den dødsdømte i troen på, at nu pludselig ser vi, hvordan sjælen var til himmels, ikke? Nogle har måske endda syntes, at de kunne se den.

Fortæller: Du har lyttet til historien om selvmordsmordet ved Højbro Plads. Da mørke kræfter overtog Margrethes sind gik hun over en særlig grænse og slog et barn ihjel. Flere gjorde som Margrethe i tiden efter. Mange flere. De slog ihjel for selv at dø. Motivet var religiøst. Og ved retterstedet kunne morderen kun bede til, at sjælen ville forlade kroppen og stige opad, til paradiset.

Louise Lindblad: Obscuritas er produceret af Louise Lindblad for Vores Tid. Redaktør er Troels Donnerborg. Hvis du er i krise eller har tanker om selvmord, kan du kontakte Livslinjens telefonrådgivning på nummeret 70 201 201.

Speaker1: Du har lyttet til en podcast fra Nationalmuseets mediehus, Vores Tid. Følg os på Facebook og Instagram, så får du fascinerende historier og nyt om episoder fra vores mange podcasts.

[Vores Tid – Nationalmuseets Mediehus](#)

[Obscuritas 6:3 En mordepidemi spreder sig i København](#)

Produceret af Louise Lindblad for Vores Tid